

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní sodu rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové a soudců JUDr. Jakuba Camrdy a JUDr. Viktora Kučery v právní věci žalobce: **Ing. P. R.,** proti žalované: **Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky,** se sídlem Orlická 2020/4, Praha 3, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 9. 2018, č. j. 3 A 181/2017 – 48,

takto:

I. Návrh žalobce na ustanovení zástupce z řad advokátů **se zamítá.**

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 9. 2018, č. j. 3 A 181/2017 – 48, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

[1] Kasační stížností se žalobce (dále „stěžovatel“) domáhá zrušení shora označeného usnesení Městského soudu v Praze (dále „městský soud“), kterým mu nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků.

[2] Ze soudního spisu vyplynulo, že městský soud stěžovatele vyzval k prokázání majetkových poměrů, resp. doplnění jeho tvrzení o zdroji úhrady svých nákladů. Stěžovatel v původním sdělení uvedl, že jediným příjmem jeho matky, která hradí jeho potřeby, je její důchod cca 7836 Kč; z něho hradí matka výdaje na stravu cca 2000 Kč a výdaje za elektřinu a pohonné hmoty po 500 Kč. Uvedl rovněž, že jsou vůči němu vedeny četné exekuce; doložil dva exekuční příkazy. Toto tvrzení považoval městský soud za nedostatečné a neúplné a označil je za nevěrohodné; uzavřel, že stěžovatel nedoložil, jakým způsobem a za jaké finanční prostředky si obstarává své základní životní potřeby a z čeho fakticky 46-letý vysokoškolsky vzdělaný muž v produktivním věku skutečně žije; současně soudu nedoložil ani co mu brání v tom, aby byl zaměstnán či podnikal a opatřoval si tak prostředky k živobytí prací. K poukazu stěžovatele na věc vedenou pod sp. zn. 1 Ad 18/2018 (stran doložení důchodu matky – žaloba podaná matkou proti ČSSZ – pozn. NSS), městský soud konstatoval, že tento spis byl z důvodu místní nepříslušnosti

postoupen Krajskému soudu v Praze a není povinností městského soudu za stěžovatele dohledávat skutečnosti, které má prokázat k výzvě soudu sám. Městský soud rovněž odůvodnil, že je věcí každého, zda hodlá pracovat a při posuzování nemajetnosti nemůže být zohledněna bez dalšího skutečnost, že žadatel nepracuje z vlastního rozhodnutí (stěžovatel nikterak nedoložil důvody, proč nepracuje). Pokud stěžovatel namítl, že je veden v evidenci dlužníků, a proto nemůže najít zaměstnání, městský soud uvedl, že nelze dovodit, že by se z tohoto důvodu nemohl uplatnit na pracovním trhu; současně podotkl, že není rozhodné, zda případný výdělek by byl dostačující pro úhradu poplatku; poukázal rovněž na to, že stěžovatel se neevidoval na úřadu práce, současně připustil, že tato skutečnost sama o sobě nezaručuje získání zaměstnání, ale rozšiřuje možnosti ucházet se o ně. Městský soud dospěl k závěru, že stěžovatel neunesl důkazní břemeno, neboť na výzvu soudu nedoložil své majetkové a osobní poměry, nesplnil tedy zákonné předpoklady pro osvobození (a to ani částečně) od soudního poplatku.

[3] Stěžovatel v kasační stížnosti obsáhle popisuje svoji majetkovou a osobní situaci, poukazuje na obstavení svého majetku (bytové jednotky, kterou vlastní), který nemůže nikterak využívat k získání příjmu, např. pronájmem. Uvádí, že nemá žádné příjmy, nepodniká ani nepobírá žádné dávky od státu, proto nemůže předložit žádné listiny, které po něm městský soud požaduje k prokázání své majetkové a osobní situace. Poukazuje na to, že přená výše důchodu matky je soudu známa z jiných vedených věcí. K výtkám městského soudu stran toho, že nepracuje, argumentuje stěžovatel uveřejněnými informacemi z různých zdrojů, dle nichž řada zaměstnavatelů není ochotna zaměstnávat uchazeče zatížené exekucemi. Poukazuje rovněž na to, že jinými soudy mu bylo za stejné majetkové a osobní situace osvobození od soudních poplatků přiznáno, a to včetně Nejvyššího správního soudu (sp. zn. 8 As 203/2017, sp. zn. 6 As 32/2017), či Okresního soudu v Jičíně nebo Krajského soudu v Hradci Králové (ve věci sp. zn. 3C 12/2012 dne 19. 2. 2018, resp. ve věci 25 Co 527/2012 ze dne 9. 5. 2018, tedy v podstatě ve stejné posuzované době) přitom poměry stěžovatele se nezměnily. Stěžovatel tvrdí, že napadené usnesení městského soudu je nepřezkoumatelné, nesrozumitelné, nezákonné a navrhuje, aby je Nejvyšší správní soud zrušil. Současně stěžovatel požádal o osvobození od soudního poplatku a ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti.

[4] Nejvyšší správní soud po konstatování včasnosti kasační stížnosti, jakož i splnění ostatních podmínek řízení přezkoumal napadené usnesení městského soudu v rozsahu a z důvodů, které stěžovatel uvedl a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

[5] Nejvyšší správní soud v usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, dospěl k závěru: „*Stěžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě), či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností [§ 1 písm. a), § 2 odst. 2 písm. b) a § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích.*“ Tak tomu v dané věci není, neboť napadeným usnesením nebylo rozhodováno o návrhu ve věci samé. Závěry rozšířeného senátu učiněné ve vztahu k soudnímu poplatku dále promítl rozšířený senát i do úvah o povinném zastoupení stěžovatele: *„Je-li podána kasační stížnost proti usnesení krajského soudu o neosvobození od soudních poplatků, o neustanovení zástupce či proti jinému procesnímu usnesení učiněnému v řízení o žalobě, je rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti učiněno v rámci*

tohoto řízení, a proto se zde ustanovení § 105 odst. 1 a 2 s. ř. s. neuplatní.“ Nejvyšší správní soud proto splnění poplatkové povinnosti ani povinné zastoupení v projednávané věci od stěžovatele nevyžadoval; stěžovatelem obsáhle popisované majetkové a osobní poměry proto v tomto směru ani nehodnotil. I přes uvedené posoudil zdejší soud žádost stěžovatele o ustanovení zástupce z řad advokátů z hlediska toho, zda je takový postup nutný k ochraně práv stěžovatele. Dospěl k závěru, že ustanovení zástupce stěžovateli není třeba, neboť se jedná o věc jednoduchou a stěžovatel, brojí-li proti usnesení ve věci neosvobození od soudního poplatku, je nepochybně schopen relevantní důvody, pro které má za to, že mu mělo být osvobození přiznáno, byť zcela jednoduše a srozumitelně, uvést, což ostatně učinil.

[6] Z údajů stěžovatelem poskytnutých k výzvě městského soudu plyne, že stěžovatel nemá žádné příjmy, a prostředky k obživě mu poskytuje matka, jejíž důchod činí necelých osm tisíc; tato skutečnost přitom byla zjištěna v rámci jiného řízení, a to na základě stěžovatelem označených písemností, z nichž byla přesná výše důchodu matky zřejmá. Zároveň zmínil, že má obstavený majetek, který nemá vliv na výši jeho skutečných disponibilních příjmů. Městský soud stěžovatelem uvedené skutečnosti vzal za nedostačující. Není však zřejmé, jak měl stěžovatel prokázat další negativní skutečnost, tzn., že nepobírá žádný jiný příjem on ani jeho matka. Skutečnost, že stěžovatel nemá práci, ze které by mu příjmy plynuly, netajil. Nejvyšší správní soud na tomto místě konstatuje, že dle jeho názoru majetkovou nedostatečnost ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s. stěžovatel prokázal. S městským soudem lze zcela jistě souhlasit v tom, že při posuzování žádosti o poskytnutí dobrodiní státu ve formě osvobození od soudních poplatků je třeba hodnotit také to, zda v reálných možnostech žadatele je si příjem obstarat, a to vlastní prací; toto kritérium však nelze zcela upřednostnit. V daném případě stěžovatel neuvedl žádné závažné zdravotní či jiné důvody (např. péči o nemohoucí matku, apod.), které by mu bránily vykonávat pracovní činnost; doložil pouze emailovou komunikaci s jednou společností, z níž vyplývá, že stěžovatel nebyl přijat na požadované místo. Jakkoli Nejvyšší správní soud zcela rozumí úvahám městského soudu, nelze ani při hodnocení tohoto aspektu (nezapojení se stěžovatele do pracovního procesu) zcela pominout skutečné zjištěné majetkové poměry. Tyto městský soud nevyvrátil (např. zjištěním o jiných aktivitách či majetku a příjmech stěžovatele či o reálné nemožnosti z jím uváděné částky měsíčního důchodu matky vyžít). Nelze ani odhlížet od faktu, že v relativně stejném hodnoceném období stěžovateli bylo osvobození od soudního poplatku v jiných věcech, a to různými soudy poskytnuto. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 24. 5. 2018, č. j. 2 As 112/2018 – 28, (v téže věci stěžovatele byl rozsudek městského soudu zrušen z důvodu procesního pochybení při zaslání výzvy k prokázání majetkových poměrů – pozn. NSS) uvedl, že soud, který rozhoduje o osvobození od soudních poplatků, je povinen vždy vycházet z aktuálních majetkových poměrů, které je stěžovatel povinen tvrdit a prokázat; současně uvedl, že jednou přiznané osvobození v jiném řízení automaticky nezakládá nárok na přiznání osvobození v odlišném řízení (s jinou výší poplatku, jinými aktuálními výdaji, apod.). Bez ohledu na uvedené však nelze rezignovat na předvídatelnost soudního rozhodování a zásadu, že ve shodných věcech má být rozhodováno obdobně.

[7] Dle § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník řízení osvobozen zcela pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody. Cílem uvedeného ustanovení je formou individuálního osvobození od soudních poplatků chránit účastníka řízení nacházejícího se v nepříznivých majetkových poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové

povinnosti. Jinak řečeno, jde o to, aby účastníkům nebylo v opodstatněných případech upíráno právo na přístup k soudu (srov. nález Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 2432/08, publ. pod č. 49/52 SbNU). Právo domáhat se předepsaným způsobem svých práv u nezávislého a nestranného soudu „*má každý, tedy i ten, kdo nemá finanční prostředky na zaplacení soudního poplatku*“ (srov. nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. IV. ÚS 289/03, publ pod č. 125/34 SbNU). Toto je nepochybně podstatná premisa na straně jedné, na straně druhé je však potřeba připomenout, že institut osvobození od soudních poplatků představuje pouze určitou výjimku ze zákonné poplatkové povinnosti, nikoli institut umožňující bezbřehý, bezplatný přístup k soudu (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 7. 2009, č. j. 9 Ans 6/2009 - 71). Je proto potřeba vždy v každém individuálním případě vážit kumulativní splnění tří podmínek: (i) žalobce o osvobození požádá, (ii) nedostatek prostředků doloží a (iii) návrh na zahájení řízení není zjevně neúspěšný (věta třetí § 36 odst. 3 s. ř. s.). V tomto konkrétním případě přitom městský soud nedospěl k závěru, že žaloba je zjevně neúspěšná, resp. že by se jednalo o návrh šikanozní, či stěžovatel svým postupem zneužívá právo. Neshledal však ani důvody pro prolomení zásady ovládající současnou právní úpravu v § 36 odst. 3 s. ř. s., dle které platí, že soud by měl osvobodit účastníka řízení od soudních poplatků pouze zčásti, a jen výjimečně, jestliže jsou pro to zvlášť závažné důvody, jej může od soudních poplatků osvobodit zcela. Jde totiž o to, aby se účastník, který nemá dostatek prostředků na zaplacení soudních poplatků v plné výši, podílel alespoň nějakou částkou, kterou je schopen zaplatit, na nákladech soudního řízení.

[8] Pro zachování odpovědnosti při podávání návrhů by se tedy i osoby s malými příjmy měly na řízení nějak finančně podílet, přičemž výši tohoto podílu je třeba přiměřeně moderovat. Městský soud měl proto s ohledem na výši disponibilního příjmu posoudit hranicí životního minima, které představuje minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb; stejně tak je nutno přihlédnout k tomu, že exekuční postižení majetku omezuje stěžovatele v dispozičním oprávnění s majetkem. Naproti tomu má nepochybně význam i zdravotní stav a věk stěžovatele a schopnost příjem si reálně obstarat. Shora uvedené skutečnosti je rovněž třeba porovnat s povahou věci samé; jedná se o žalobu proti rozhodnutí správního orgánu, u níž činí výše soudního poplatku 3000 Kč.

[9] Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že ve vztahu k výši poplatkové povinnosti za žalobu nepředstavují výdělkové a další majetkové a sociální poměry stěžovatele při zohlednění existence či neexistence překážek pracovní aktivity stěžovatele, zvlášť závažné důvody pro úplné osvobození. Lze z nich ale dovodit potřebu poměrného, částečného osvobození od soudního poplatku (lze připustit, že i v podstatné výši) tak, aby nebyl bezdůvodně odepřen přístup k soudu. V otázkách částečného osvobození od soudních poplatků je již z povahy věci vždy přítomna jistá míra uvážení soudu, jež se musí pohybovat v zákonných mezích a musí též odpovídat skutkovým okolnostem (shodně srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 5. 2013, č. j. 6 As 75/2013 – 17).

[10] Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost částečně důvodnou, proto napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm je městský soud vázán právním názorem v tomto rozsudku vysloveným. V novém rozhodnutí rozhodne městský soud rovněž o nákladech řízení o kasační stížnosti (§ 109 odst. 3 s. ř. s.).

pokračování

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. prosince 2018

JUDr. Lenka Matyášová
předsedkyně senátu